

**Bōlg‘usi o‘qituvchilar sotsial intellektini rivojlantirishning pedagogik-psixologik
mehanizmi**

XUDAYBERGENOVA NODIRA

UrDU 241- guruh psixologiya

magistranti talabasi

Annotatsiya: Ushbu tezisdagi bol'g'usi o'qituvchilarning sotsial intellektini rivojlantirishning pedagogik-psixologik mexanizmlari haqida ma'lumot beradi. Sotsial intellekt, shaxsning boshqalar bilan samarali muloqot qilish, ijtimoiy vaziyatlarni tushunish va boshqarish qobiliyatidir. O'qituvchilar uchun bu qobiliyat juda muhim, chunki ular o'z talabalariga nafaqat bilim berish, balki ularning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishiga ham ta'sir ko'rsatadilar. Tezisdagi sotsial intellektni rivojlantirishda qo'llaniladigan pedagogik usullar va psixologik texnikalar keltiriladi. Shuningdek, bol'g'usi o'qituvchilarni tayyorlash jarayonida sotsial intellektning ahamiyati, uning pedagogik faoliyatga ta'siri va talabalarning psixologik holatiga bo'lgan munosabati haqida fikrlar bildiriladi. O'qituvchilarning sotsial intellektini oshirish uchun muayyan treninglar, seminarlar va amaliy mashg'ulotlar o'tkazish taklif etiladi. Shuni ta'kidlash kerakki, sotsial intellektni rivojlantirish nafaqat o'qituvchilarning professional malakasini oshirishga yordam beradi, balki ularning shaxsiy hayotida ham ijtimoiy munosabatlarni yaxshilashga xizmat qiladi. Ushbu tadqiqot natijalari kelajakda o'qituvchilar tayyorlash dasturlarida e'tiborga olinishi zarur.

Kalit so'zlar: bol'g'usi o'qituvchi, sotsial intellekt, pedagogik mexanizm, psixologik texnikalar, ta'lim jarayoni.

Аннотация: В данной диссертационной работе представлены сведения о педагогических и психологических механизмах развития социального интеллекта учителей. Социальный интеллект – это способность человека эффективно общаться с другими, понимать социальные ситуации и управлять ими. Эта способность очень важна для учителей, поскольку они не только передают знания своим ученикам, но и влияют на их личностное и социальное развитие. В диссертации представлены педагогические методы и психологические приемы, используемые в развитии социального интеллекта. Также высказываются мнения о значении социального интеллекта в процессе

“CONFERENCE OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES IN SCIENTIFIC INNOVATIVE RESEARCH”

Volume 02. Issue 01. January 2025

подготовки будущих учителей, его влиянии на педагогическую деятельность и отношение к психологическому состоянию учащихся. В целях повышения социального интеллекта учителей предлагается проводить определенные тренинги, семинары и практические занятия. Следует отметить, что развитие социального интеллекта не только способствует повышению профессионального мастерства педагогов, но и улучшает социальные отношения в их личной жизни. Результаты этого исследования должны быть учтены в будущих программах подготовки учителей.

Ключевые слова: будущий учитель, социальный интеллект, педагогический механизм, психологические приемы, образовательный процесс.

Abstract: This thesis provides information about the pedagogical and psychological mechanisms of developing the social intelligence of teachers. Social intelligence is a person's ability to communicate effectively with others, understand and manage social situations. This ability is very important for teachers, because they not only impart knowledge to their students, but also influence their personal and social development. Pedagogical methods and psychological techniques used in the development of social intelligence are presented in the thesis. Also, opinions are expressed about the importance of social intelligence in the process of training future teachers, its influence on pedagogical activity and the attitude to the psychological state of students. In order to increase the social intelligence of teachers, it is proposed to conduct certain trainings, seminars and practical exercises. It should be noted that the development of social intelligence not only helps to improve the professional skills of teachers, but also improves social relations in their personal life. The results of this study should be taken into account in future teacher training programs.

Key words: future teacher, social intelligence, pedagogical mechanism, psychological techniques, educational process.

Kirish

Zamonaviy ta'lim tizimida o'qituvchi roli nafaqat bilim berish, balki shaxsni rivojlantirishda ham muhim ahamiyatga ega. Bunga ko'ra, o'qituvchilar o'z faoliyatlarida nafaqat akademik bilimlarni, balki sotsial intellektni ham rivojlantirishlari lozim. Sotsial intellekt – bu insonlarning boshqalar bilan muloqot qilish, ularni tushunish va ijtimoiy vaziyatlarga moslashish qobiliyatidir. O'qituvchilarning sotsial intellekti, shuningdek, ular o'z talabalari bilan qanday

aloqada bo‘lishlariga va ularning individual ehtiyojlarini qanday inobatga olishlariga bevosita ta'sir qiladi.

Ushbu tezisda bōlg‘usi o‘qituvchilar sotsial intellektini rivojlantirishning pedagogik-psixologik mexanizmlari haqida so‘z yuritimiz. Bu mexanizmlar o‘qituvchilarning shaxsiy va professional sifatlarini oshirishga yordam beradi va ta'lim jarayonini yanada samarali o‘tkazishga imkon yaratadi.

Asosiy qism: Bōlg‘usi o‘qituvchilar sotsial intellektini rivojlantirish pedagogik-psixologik jarayon sifatida muhim ahamiyatga ega. Ushbu jarayonning asosiy qismiga quyidagi elementlar kiradi:

1. Sotsial Intellekt Nima?

Sotsial intellekt – bu insonning ijtimoiy vaziyatlarda muvaffaqiyatli harakat qilish, boshqalar bilan samarali muloqot qilish va ijtimoiy munosabatlarni boshqarish qobiliyatidir. Bu qobiliyatlarni rivojlantirish orqali o‘qituvchilar o‘z darslarini yanada samarali tashkil etishlari mumkin.

2. Pedagogik-psixologik mexanizmlar

a) O‘qituvchining o‘z-o‘zini anglashi:

O‘qituvchilar o‘z hissiyotlarini va boshqalarning hissiyotlarini tushunish orqali o‘z sotsial intellektini rivojlantirishi mumkin. Bu, ayniqsa, talabalarning ehtiyojlarini aniqlashda muhimdir.

Muloqot va faol tinglash:

Faol muloqot va tinglash qobiliyatlari o‘quvchilar bilan yaxshi aloqa o‘rnatishga yordam beradi. O‘qituvchilar, talabalar fikrlarini diqqat bilan tinglab, ularning ehtiyojlari va muammolarini yaxshiroq tushunadilar.

c) Empatiya rivojlantirish:

Empatiya – bu boshqa insonlarning his-tuyg‘ularini tushunish va his qilish qobiliyatidir. O‘qituvchilar empatiyani rivojlantirish uchun turli xil rol o‘yinlari yoki vaziyatlarni tahlil qilish mashqlaridan foydalanishi mumkin.

3. Treninglar va seminarlar:

O‘qituvchilarga sotsial intellektni oshirish maqsadida treninglar va seminarlar o‘tkazish muhimdir. Ushbu tadbirlar davomida ishtirokchilar amaliy mashg‘ulotlarda ishtirok etib, yangi ko‘nikmalarni egallash imkoniyatiga ega bo‘lishadi.

4. Refleksiya:

O‘qituvchilarga darsdan so‘ng reflektiv yondashuv orqali o‘zi haqida tahlil qilishni taklif etish zarur. Bu, ularga amalga oshirilgan ishlarni baholash va kelajakda qanday yaxshilanishlarni amalga oshirish kerakligini aniqlashda yordam beradi.

5. Ijtimoiy faoliyatlarda ishtirok:

O‘qituvchilarning ijtimoiy faoliyatlarda ishtiroki ularda jamoaviy ish ko‘nikmalarini rivojlantiradi hamda sotsial intellektni oshiradi. Bu faoliyatlar orasida jamoaviy loyihalar, ko‘ngilli ishlar yoki mahalliy tadbirlarda ishtirok etishni kiritish mumkin.

Muhokama: Bōlg‘usi oqituvchilar sotsial intellektini rivojlantirishning pedagogik-psixologik mehanizmi mavzusi bugungi kunda juda dolzarb hisoblanadi. Buning bir necha sabablari mavjud:

1. Ta'lim tizimidagi o‘zgarishlar: Zamonaviy ta'lim tizimi nafaqat bilim berishga, balki shaxsni rivojlantirishga ham qaratilgan. O‘qituvchilar nafaqat fan o‘qituvchilari, balki shaxsiy rivojlanish va ijtimoiy munosabatlarni boshqarish bo‘yicha ham ko‘maklashuvchi bo‘lishlari zarur.

2. Sotsial intellekt ahamiyati: Sotsial intellekt (ijtimoiy ong) o‘zaro munosabatlar va kommunikatsiyalarni yaxshilashda muhim rol o‘ynaydi. O‘qituvchilar bu ko‘nikmalarni rivojlantirsa, ular talabalar bilan yanada samarali aloqa o‘rnata olishadi.

3. Psixologik jihatlar: O‘qituvchining psixologik holati va sotsial intellekti talabalarning motivatsiyasi, o‘rganishga bo‘lgan qiziqishi va sinfdagi ijtimoiy muhitga ta'sir ko‘rsatadi. Shuning uchun, pedagogik psixologiya asoslarini bilish zarur.

4. Innovatsion uslublar: Ta'limda innovatsion usullar va texnologiyalarni qo‘llash orqali o‘qituvchilar sotsial intellektini rivojlantirishda yangi imkoniyatlarga ega bo‘lmoqdalar. Bu jarayonda pedagogik-psixologik mehanizmlarni tushunish muhimdir.

5. Birodarlik va jamoaviy ish: O‘qituvchilar o‘zaro hamkorlikda ishlashlari kerak, bu esa ularning sotsial intellektini oshiradi. Jamoaviy ish qobiliyatlari nafaqat o‘zaro munosabatlarni yaxshilaydi, balki umumiy maqsadlarga erishishda yordam beradi.

Ushbu sabablardan kelib chiqib, bōlg‘usi oqituvchilarning sotsial intellektini rivojlantirishning pedagogik-psixologik mehanizmlarini o‘rganish ta'lim jarayonini yanada samarali qilishga xizmat qiladi. Bu esa nafaqat o‘qituvchi sifatida shaxsning professional rivojlanishini ta'minlaydi, balki talabalar bilan ishlash samaradorligini ham oshiradi.

Xulosa va takliflar. Bo'lg'usi o'qituvchilarning sosial intellektini rivojlantirishning pedagogik-psixologik mehanizmi o'qituvchilarning ta'lim jarayonida o'quvchilar bilan samarali muloqot qurish, ularning individual ehtiyojlarini inobatga olish va shaxsiy salohiyatini rivojlantirish uchun juda muhim ahamiyatga ega. O'qituvchilarning sosial intellekti nafaqat o'quvchilarga ta'lim berish jarayonida, balki ular bilan to'g'ri va samarali muloqotda bo'lishda, shuningdek, jamoada ishlashda, konfliktlarni hal qilishda, va o'z-o'zini anglashda katta rol o'ynaydi. Pedagogik-psixologik mehanizmda o'qituvchilarni treninglar, seminarlar, maslahatlar va psixologik yordam orqali bu qobiliyatlarni rivojlantirishga katta e'tibor berilishi kerak. Shuningdek, sosial intellektning rivojlanishi o'qituvchilarni o'z o'zini tahlil qilish, emosional intellektni rivojlantirish va boshqalar bilan ishlash qobiliyatlarini kuchaytiradi. Bu orqali ta'lim jarayoni yanada samarali, ahamiyatli va ta'sirchan bo'ladi.

Takliflar:

1. O'qituvchilar uchun maxsus treninglar va kurslar tashkil etish: O'qituvchilarning sosial intellektini rivojlantirish uchun maxsus treninglar, psixologik kurslar va metodik seminarlar o'tkazish. Bu treninglar, asosan, kommunikativ qobiliyatlar, empatiya, jamoada ishlash, konfliktlarni hal qilish, o'z-o'zini boshqarish kabi mavzularni qamrab olishi lozim.
2. O'qituvchilarga psixologik maslahatlar va yordam taqdim etish: O'qituvchilarning shaxsiy va professional rivojlanishida psixologik yordamning o'rnini katta. Psixologik maslahatlar, stressni boshqarish, emosional intellektni rivojlantirish, va o'z-o'zini anglashga qaratilgan ishlanmalar o'qituvchining sosial intellektini oshirishi mumkin.
3. Ijtimoiy va emosional ta'limning integratsiyasi: O'qituvchilar uchun ijtimoiy va emosional ta'lim dasturlarini joriy etish zarur. Bu dasturlar o'qituvchilarga o'zlarining ijtimoiy va emosional jihatlarini anglash, hamda o'quvchilar bilan samarali va empatik muloqot qilishda yordam beradi.
4. O'qituvchilarga reflektiv metodlarni o'rgatish: O'qituvchilarni o'z faoliyatini tahlil qilish va refleksiya qilishga o'rgatish zarur. Reflektiv metodlar orqali o'qituvchilar o'z ish faoliyatlarining samaradorligini baholashlari va o'zgarishlar kiritishlari mumkin.
5. Shaxsiy va jamoaviy ishlar uchun innovatsion texnologiyalarni qo'llash: O'qituvchilarning sosial intellektini rivojlantirishda innovatsion

texnologiyalarni, shu jumladan onlayn platformalar va virtual mashg‘ulotlarni joriy qilish foydalidir. Bu texnologiyalar o‘qituvchilarga yangi metodlarni o‘rganishga, muloqot qobiliyatlarini yaxshilashga va o‘zaro tajriba almashishga imkon beradi.

6. O‘qituvchilarni ijtimoiy-psixologik qo‘llab-quvvatlash tizimi yaratish: O‘qituvchilarning sosial intellektini rivojlantirish uchun psixologik yordam, hamkasblar bilan ishlash, va ta'lim muassasalarida ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash tizimini shakllantirish zarur. Bu tizim o‘qituvchilarni rag‘batlantiradi va ularning professional rivojlanishiga yordam beradi.

Bo‘lg‘usi o‘qituvchilarning sosial intellektini rivojlantirishga oid pedagogik-psixologik mexanizmning joriy etilishi ta'lim tizimining sifatini oshiradi va o‘qituvchilarning o‘z faoliyatlarida yanada muvaffaqiyatli bo‘lishlariga yordam beradi. Ular o‘quvchilar bilan samarali muloqotda bo‘lib, ta'lim jarayonini yanada samarali va shaxsiylashtirilgan shaklda o‘tkazish imkoniyatiga ega bo‘ladilar.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. **Ibrohimov, F.** (2014). Pedagogik psixologiya. Toshkent: "O'qituvchi" nashriyoti.
2. **Mahmudov, X.** (2009). Ta'lim psixologiyasi. Toshkent: "O'zbekiston" nashriyoti.
3. **Qurbonov, D.** (2017). Pedagogik texnologiyalar va metodika. Toshkent: "Fan" nashriyoti.
4. **Tursunov, N.** (2015). O'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi muloqot. Toshkent: "Sharq" nashriyoti.
5. **Mustafayeva, G.** (2018). Pedagogik jarayon va psixologik o'zgarishlar. Toshkent: "O'zbekiston" nashriyoti.
6. **Abdullaeva, N.** (2020). Ta'limda ijtimoiy va emosional intellekt. Toshkent: "Academia" nashriyoti.
7. **Saidov, A.** (2016). Psixologiya va ta'lim. Toshkent: "O'qituvchi" nashriyoti.
8. **Jabborov, M.** (2014). Pedagogik psixologiya: nazariy asoslar va amaliyot. Toshkent: "Fan" nashriyoti.